

Контроль та оцінювання навчальних досягнень

Навіщо потрібна реформа оцінювання?

У чому різниця між контролем, перевіркою та діагностуванням?

Який засіб діагностики обрати?

Як правильно скласти завдання для тематичного опитування?

Оволодіння методикою перевірки знань і їх оцінювання є одним із найважливіших завдань педагога, що стало особливо актуальним останніми роками у зв'язку з оновленням навчальних програм та введенням 12-бальної системи оцінювання. Нині відбувається суттєвий перегляд орієнтирів не тільки щодо методики викладання, а й у системі оцінювання, адже зміна освітньої парадигми ставить вимогу відходу від інформаційної спрямованості навчання й перенесення акценту на розвиток особистості учня.

Суть реформи оцінювання полягає в тому, щоб утвердити у свідомості педагога розуміння оцінки не як фіксатора невдач учня, а як умовної позначки його особистих досягнень. Об'єктивно постає необхідність відмови від оцінювання кількості відтворених знань як мірила учнівських здобутків й перехід до визначення рівня досягнень учнів відповідно до вмінь самостійно здобувати, аналізувати, систематизувати й творчо застосовувати отриману інформацію; ухвалювати рішення й аргументувати свою думку; працювати в колективі та ін.

Контроль знань у педагогічній літературі називають *своєрідним методом навчання*, що виконує різноманітні функції, найбільш важливими серед яких є:

1. Контролююча (педагог отримує зворотний зв'язок, визначає, як узагалі засвоюється навчальний матеріал, чи оптимально підібрані форми, методи й прийоми навчання).
2. Навчальна (учні під час виконання завдань продовжують працювати з навчальною інформацією, аналізують і систематизують її; вчать робити висновки. Велике значення має самооцінювання, рецензування й доповнення відповідей товаришів).
3. Виховна (контроль, організований відповідно до сучасних вимог, формує в учнів відповідальність, самостійність та особистісні якості).

З формальної точки зору результатом контролю є оцінка.

Об'єктом оцінювання навчальних досягнень учнів є знання, уміння та навички, рівень розвитку інтелектуальних, загальнонавчальних і соціальних умінь, досвід творчої діяльності учнів й досвід емоційно-ціннісного ставлення до навколишньої дійсності.

Контроль та оцінювання повинні бути:

- систематичними;
- всебічними;
- об'єктивними;
- диференційованими;
- різнобічними;
- наочно відкритими;
- гуманними;
- враховувати психологічні та вікові особливості та ін.

12-бальна система оцінювання навчальних досягнень учнів.

Спрощене розуміння 12-бальної системи оцінювання лише як нового інструментарію оцінювання знань учнів за збільшеною шкалою породило протиріччя між методикою навчання і новим інструментарієм оцінювання навчальної діяльності учнів.

Нова система оцінювання передбачає перенесення наголосу на виявлення динаміки просування окремого учня у засвоєнні тематичної одиниці, а не конкретних результатів.

Методологічні особливості 12-бальної системи оцінювання навчальних досягнень учнів

4-БАЛЬНА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ УЧНІВ	12-БАЛЬНА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ
За 4-бальною шкалою оцінюється рівень засвоєння учнями програмового матеріалу - знання	За 12-бальною шкалою оцінюється рівень засвоєння програмового матеріалу – знання і рівень сформованості компетенцій учнів
У тематичній одиниці рівні зростання навчальних умінь учнів не упорядковуються в навчальному процесі й не оцінюються	У тематичній одиниці упорядковується організація навчального процесу відповідно до рівнів зростання навчальних умінь і оцінюються особистісні досягнення учня за принципом сумування набутих навчальних досягнень

Діагностування навчальних досягнень учнів.

Педагогічна діагностика - процес визначення й аргументування певного стану об'єкта (рівня здібностей, знань, розумового розвитку тощо) з метою його подальшого змінювання. Найчастіше в процесі навчання діагностується рівень знань та конкретних умінь і навичок.

Термін «діагностика» є запозиченням із зарубіжної педагогіки, де він уживається досить широко. У вітчизняній дидактиці вживаються терміни:

контроль, перевірка, оцінювання й облік знань. Однак вони мають певний авторитарний відтінок, що обумовлює пошуки слів-аналогів, одним з яких і є діагностика.

Вибір засобу діагностики відповідно до цілей навчання.

Визначивши основні критерії оцінювання, ми можемо зробити порівняльний аналіз методів вимірювання рівня знань, що застосовуються в сучасній педагогіці:

- усна форма перевірки знань або усне опитування;
- письмова форма перевірки знань або письмова робота;
- співбесіда у формі інтерв'ю;
- тестування.

Деякі автори до методу вимірювання навчальної успішності відносять також і анкетування, але воно не є самостійним методом вимірювання, оскільки функції, які воно виконує, належать до функцій діагностики.

Усна форма перевірки знань.

Усне опитування – найдавніша і найпоширеніша форма вимірювання знань. Тому саме її частіше мають на увазі, коли говорять про традиційний контроль знань. Проведені дослідження переконливо доводять, що усна форма перевірки знань не відповідає критеріям об'єктивності, надійності, а методика оцінювання є грубою, з малою розподільною здатністю.

З позицій умов, які забезпечують об'єктивність, у разі усної форми контролю знань не може бути забезпечена ані об'єктивність процесу вимірювання, ані об'єктивність інтерпретації результатів вимірювання.

Одна й та сама особа по-різному оцінюється різними екзаменаторами. Навіть тоді, коли іспит приймає група досвідчених педагогів і середні оцінки є більш-менш об'єктивними та підпорядковуються об'єктивним закономірностям, індивідуальні оцінки різних екзаменаторів можуть коливатися від максимальної до мінімальної.

Усну форму контролю знань як педагогічний метод діагностики найдоцільніше використовувати під час вимірювання знань, пов'язаних з мовним розвитком або навичками спілкування.

Письмова форма перевірки знань.

Інструментом вимірювання під час письмової форми перевірки знань є письмова робота. Мета її застосування - пошуки більш точних методів вимірювання та оцінювання знань, ніж у разі усної форми контролю. Цей метод, з точки зору критерію об'єктивності, дійсно дає позитивні результати. Але процес оцінювання фактично залишився таким, як і в разі усної форми контролю, а саме - далеким від об'єктивності в процесі інтерпретації

результатів. Тому метод письмової перевірки знань також не відповідає критеріям надійності. Більше того, використання цього методу, як у формі письмового оформлення фактично тих самих завдань, що використовуються в разі усної форми контролю, є не вдосконаленням методу вимірювання знань, а адміністративною боротьбою зі зловживаннями, прояви яких і є наслідком недосконалості методу вимірювання.

Форма письмового контролю знань як педагогічного методу може використовуватись під час вимірювання й оцінювання рівня когнітивного розвитку та навичок проблемно-орієнтованого мислення. Саме з цією метою у стандартні вступні тести до американських коледжів та університетів в тест АСТ включено «есе» – твір, в якому кандидат має висловити свої думки з приводу певної проблеми.

Інтерв'ю.

Опитування у формі інтерв'ю (у вітчизняній системі освіти воно має назву співбесіди) є також одним із традиційних, а тому і давніх методів вимірювання, які й сьогодні дуже активно використовуються. Від бесіди воно відрізняється тим, що самому процесу інтерв'ю передують фаза ретельного планування цієї бесіди. Інтерв'ю може проходити у письмовій та усній формах, але, як правило, воно доповнює тестування. Основною метою інтерв'ю на сучасному етапі є одержання інформації про особистість респондента: його зовнішній вигляд, поведінку, мову тощо.

Тестування.

У процесі визначення рівня знань тестування може розглядатися як метод вимірювання, який, на відміну від уже розглянутих методів усного опитування та письмової роботи, задовольняє основні методичні критерії якості. Цей метод дає можливість забезпечити об'єктивність як процесу вимірювання, обробки даних, так і їхньої інтерпретації.

Тестування дає змогу забезпечити вимірювання знань, підходячи до цього поняття системно, зокрема оцінити знання за обсягом та повнотою, їх системністю, узагальненням та мобільністю. Характеристики системності, узагальнення та мобільності знань визначаються за допомогою тесту відповідної складності, тоді як обсяг знань визначається за допомогою відповідей на певну кількість запитань, які видаються екзаменованому із загальної кількості.

Діагностування навчальних досягнень учнів у 12-бальній системі оцінювання

Готуючи питання, завдання, тести, необхідно, по-перше, чітко класифікувати таксономічний рівень (див. статтю „Формування мети уроку та

очікуваних результатів”), по-друге, підібрати ключові слова та сформулювати запитання до учнів.

Шестирівнева таксономія Б. Блума

10-12 балів	ОЦІНЮВАННЯ, СИНТЕЗ, АНАЛІЗ
7-9 балів	ЗАСТОСУВАННЯ
4-6 балів	РОЗУМІННЯ
1-3 бали	ЗНАННЯ

Досвідчені педагоги досить часто самостійно складають завдання для тематичного опитування. Пропонуємо таблицю, за допомогою якої вам буде простіше розподілити питання за кількістю балів.

Ключові слова для формування запитань на шести таксономічних рівнях

Таксономічний рівень	Бали	Приклади інфінітивів
Знання (запам'ятовування попередньо вивченого матеріалу)	1-3	визначити, засвоїти, ідентифікувати, згадати, впізнати, назвати, перерахувати
Розуміння (розуміння смислу вивченого матеріалу)	4-6	викласти, доповнити, переказати власними словами, перегрупувати, пояснити, проілюструвати прикладами, перефразувати, продемонструвати
Застосування (вміння використати вивчений матеріал у нових ситуаціях)	7-9	застосувати, узагальнити, співвіднести, вибрати, розвинути, організувати, використати, застосувати, перенести, реструктурувати, класифікувати
Аналіз (уміння розчленити ціле на складові елементи)	10-12	вирізнити, прослідкувати, класифікувати, відокремити, віднести до категорії, розрахувати, проаналізувати, протиставити, віднайти, порівняти
Синтез (уміння створити ціле з частин)		створити, скласти, видозмінити, задокументувати, запропонувати, спланувати, виготовити, розробити, видозмінити, уточнити, поєднати, організувати
Оцінка (вміння визначити цінність та придатність певних)		винести судження, довести, підтвердити, оцінити, прийняти рішення, стандартизувати, схвалити

Таксономічний рівень	Бали	Приклади інфінітивів
засобів для досягнення певної мети)		

Запитання відповідно до рівнів навчальних досягнень

№ з/п	Початки-кліше	Кількість балів
1	Назвіть..., в якому році..., де проходило..., напишіть формулу..., перерахуйте..., розкажіть правило	1-3
2	Закінчить фразу, чому..., трансформуйте вираз..., встановіть взаємозв'язок між об'єктом та його властивостями, розкажіть своїми словами...	4-6
3	Яка структура..., класифікуйте..., що є наслідком..., порівняйте..., проаналізуйте причини..., знайдіть рішення..., запропонуйте алгоритм..., знайдіть альтернативу..., складіть із елементів..., які можливості пояснення...	7-9
4	Оцініть логіку..., опишіть переваги..., виділіть критерії..., що ви думаєте про..., оцініть, складіть алгоритм опису приладу (дайте йому характеристику), складіть алгоритм опису величини й опишіть способи вимірювання, складіть алгоритм проведення експерименту і вкажіть необхідні матеріали і прилади для його проведення...	10-12